

Samlingsbeskrivelse: Vold og overgrep, 1. og 2.trinn

TEMA		FORMÅL
Innhold	Denne samlingen er delt i to deler. Den vil vare lenger enn 45 minutter og det bør settes av inntil 90 minutter. Samlingen handler først om vold og deretter om seksuelle overgrep. Mange barn har erfaringer og kunnskaper vi ikke snakker så mye om. Målet er å åpne opp temaene og vise at det går an å snakke om på en nyttig, nyansert og opplysende måte for barn. Å gi barn kunnskaper til å forstå når vonde ting skjer, og gi språk til å klare å sette ord på dette, er viktig «HMS-opplæring» for barn. Det er voksnes ansvar å ta initiativ og bryte tabuene på en sunn måte. Barn blir kjent med sine rettigheter og hva som er greit og ikke greit. Slik kan vi gjøre det lettere for barn å søke hjelp.	Gi felles kunnskap om temaet Øve på samtale om temaet Reflektere rundt temaet i fellesskap
Kompetanse til ansatte	Tiltakskort samtale med barn og unge, Indre Østfold kommune: https://www.io.kommune.no/f/p1/id01b2c34-b56d-43aa-8121-2f2be03d420c/tiltakskort-samtale-med-barn-og-unge-2020.pdf (Tiltakskortet ligger som vedlegg nederst i samlingsbeskrivelsen) Vold og overgrep, Indre Østfold kommune: https://www.io.kommune.no/tjenester/helse-og-omsorg/indre-ostfold-krisesenter/om-vold-og-overgrep/ Redd Barna: Undervisning om vold og overgrep Livet og Sånn skriver om vold: • Informasjon til læreren om å undervise om vold • Informasjon til læreren om å snakke om seksuelle overgrep • Informasjon til voksne om vold i nære relasjoner Om barn buser ut med sensitiv informasjon: Gjenta det barnet har sagt, med innlevelse, slik at du viser at du har hørt. Gi en kort kommentar som anerkjenner. Unngå å bagatellisere eller overdramatisere. «Så pappa'n din kan bli så sint at du blir redd. Ja, det kan skje noen ganger. Så fint at du sa det. Jeg vil gjerne snakke med deg om hvordan det er for deg litt senere.»	Øke kunnskap og trygghet i å undervise om temaet

	Forberedelse til timen: • Ledelsen på skolen har ansvar at den digitale fagøkten «Voksenrollen HMS for barn» blir gjennomført for alle ansatte før økten gjennomføres i klasserommet. • Det skal alltid være to voksne i klasserommet når økten gjennomføres. Skolens helsesykepleier kan være til stede under undervisningen og tilgjengelig i etterkant for evt. drøfting. Om dette er ønskelig må skolen avtale dato for undervisning i god tid sammen med helsesykepleier. • Økten skal ikke legges til siste skoletime eller på en fredag.	
Kunnskapsmål fra LK20	Helt konkret er målet for denne samlingen at eleven: • Vet mer om vold og overgrep • Vet hva de kan gjøre hvis de opplever dette eller kjenner noen som opplever dette • Vet at det er forbudt å utøve vold eller overgrep • Vet at det ikke er deres skyld hvis det skjer mot dem Folkehelse og livsmestring Folkehelse og livsmestring som tverrfaglig tema i skolen skal gi elevene kompetanse som fremmer god psykisk og fysisk helse, og som gir muligheter til å ta ansvarlige livsvalg. Livsmestring dreier seg om å kunne forstå og å kunne påvirke faktorer som har betydning for mestring av eget liv. Temaet skal bidra til at elevene lærer å håndtere medgang og motgang, og personlige og praktiske utfordringer på en best mulig måte. Aktuelle områder innenfor temaet er fysisk og psykisk helse, levevaner, seksualitet og kjønn, rusmidler, mediebruk, og forbruk og personlig økonomi. Verdivalg og betydningen av mening i livet, mellommenneskelige relasjoner, å kunne sette grenser og respektere andres, og å kunne håndtere tanker, følelser og relasjoner hører også hjemme under dette temaet.	Ivareta de overordnede målene i læreplanen knyttet til folkehelse og livsmestring

	Kompetansemål: Norsk: • lytte, ta ordet etter tur og begrunne egne meninger i samtaler • beskrive og fortelle muntlig (...) Samfunnsfag: • presentere og gi eksempler på rettigheter barn har i Norge og verden, og hva barn kan gjøre ved brudd på disse rettighetene • samtale om følelser, kropp, kjønn og seksualitet og hvordan egne og andre sine grenser kan uttrykkes og respekteres Samfunnsfag: • samtale om følelser, kropp, kjønn og seksualitet og hvordan egne og andres grenser kan uttrykkes og respekteres • samtale om grenser knyttet til kropp, hva vold og seksuelle overgrep er, og hvor man kan få hjelp hvis man blir utsatt for vold og seksuelle overgrep KRLE: • sette seg inn i og formidle egne og andres tanker, følelser og erfaringer	Ivareta kompetansemålene i LK20 knyttet til temaet
Husk	• Kosedyr/ball til å sende ut i ringen under avslutningen • Ledelsen skal sende hjem eget skriv til foresatte om at undervisningen vil bli gjennomført i løpet av mars måned. Eksakt dato for undervisning oppgis ikke.	
Tips	• Felles gjennomgang av opplegget sammen med alle voksne – se egen beskrivelse. Ansvar: Avdelingsleder/rektor. Helseesykepleier kan være til stede under gjennomgangen, dersom skolen ønsker det. Avtalt i så fall tidspunkt med helseesykepleier i god tid. • Når du øver med kollegaer i forkant, tenk på hva som evt. kan bli en utfordring i din gruppe • Vurder om det må gjøres individuelle tilpasninger ut fra gruppens eller enkeltelevers behov.	De voksne må legge til rette slik at alle elever får mulighet til å delta Unngå at leker kan brukes til å mobbe

	- Noen elever trenger spesiell forutsigbarhet. Dere kan se på samlingsbeskrivelsen og lekene i forkant, i et samarbeid med hjemmet. Tilrettelegge etter behov. - Dersom lærer kjenner til elever som har blitt utsatt for vold eller overgrep tidligere bør lærer snakke med eleven og evt. foresatte i forkant. Det bør gjøres en vurdering av om eleven skal være til stede i timen eller ikke. - Om en lek ikke fungerer så godt, avbryt i tide. Si «Dette greide VI ikke i dag, VI prøver igjen i morgen» - Prioriter lekene om du ser at dere går tom for tid eller at elevene ikke engasjerer seg helt i samtalen	
Organisering av timen		
Ringene	Sett på inngangsmusikk: For Indre Østfold kommune: Can't Stop The Feeling.mp4 For eksterne kommuner: Trolls: Can't Stop The Feeling GoNoodle - YouTube - Vi rydder klasserom - Vi samles i ringen	Gjenkjennelse Alle kan se alle og føle fellesskap i gruppa
Pusteøvelse og bevegelse	Øvelsen heter «Svinge med armene» Sansemotorisk øvelse - Svinge med armene Når du skal gjennomføre pusteøvelsen med elevene, velger du selv om du vil vise filmen eller om du modellerer selv. Dersom du ønsker å benytte en annen øvelse, finner du flere eksempler på https://www.io.kommune.no/tjenester/skole-og-utdanning/robuste-barn/pust-og-bevegelse/	Bevisst på pust, kropp, nærvær, fellesskap og bevegelse
Åpne opp temaet	Innled samlingen med å introdusere temaet for elevene: I dag skal vi lære om to viktige og alvorlige temaer. Dette skal vi lære om fordi det er viktig at alle barn vet hva vold og seksuelle overgrep er, og at det ikke er lov.	Forberede elevene på temaet

Film og samtale	Introduser filmen med å si: Vi skal begynne med å se en film sammen. Det er en tegnefilm som handler om noe som kan skje i virkeligheten, som kalles vold. Den handler om at voksne ikke har lov til å slå eller skade barn, og at alle barn har rett til å få hjelp til å ha det trygt og godt. Dersom noen av dere har lyst til å fortelle om noe, kan vi snakke om dette senere, når vi er alene. Film: NRK Super «Voksne skal aldri slå» (varighet ca. 9 min) <i>Prosess: Åpen dialog med klassen, rekke opp hånda. Fordi temaet er vanskelig for noen, er det fint at de ivrige og trygge barna leder an, mens andre kan lytte og lære.</i> Refleksjonsspørsmål til bilde 1: Hvordan tror dere det føles å være Linja? La elevene komme med egne forslag, lærer kommer med forslag ved behov. <i>For eksempel:</i> <i>Trist, redd eller sint osv.</i> Refleksjonsspørsmål til bilde 2: -Har voksne lov til å bli sint på barn? Hvis noen elever svarer nei, må lærer forklare at: <i>Ja, det er helt naturlig å bli sint innimellom, så det er lov. Men den voksne skal ikke bli så sint at dem gjør og sier vonde eller slemme ting slik at barn blir redde.</i> -Er det lov å bli så sint at barn blir redd for den voksne? Hvis noen elever svarer ja, må lærer forklare at: <i>Det å bli så sint at barn blir redd for den voksne er en slags form for vold, og det er ikke bra for barn og heller ikke lov. Voksne som skader barn, trenger hjelp til å lære å slutte med det. Presiser at voksne heller ikke har lov til å true eller si ting som gjør at barn blir redde eller får det vondt inni seg.</i>	Gi felles kunnskap om temaet Øve på å snakke om temaet Felles refleksjon Øve på å lytte til andre, dele egne tanker og vente på tur i samtalen Alle blir sett
------------------------	--	--

Refleksjonsspørsmål til bilde 3:

-Hvorfor er Linja redd?

La elevene komme med egne forslag, lærer kommer med forslag ved behov.

For eksempel:

Linja er redd fordi pappaen blir sint og gjør vonde ting, f.eks. knuser noe eller dytter, rister, dytter moren, etc.

-Hvorfor blir pappaen til Linja sint?

La elevene komme med egne forslag, lærer kommer med forslag ved behov.

For eksempel:

Pappaen blir sint av ulike grunner, og det er vanskelig for Linja å vite hva han blir sint for. Her kan eksemplene i filmen brukes, snakke for høyt, snakke for lavt, tisse i sengen, slå noen, si stygge ting, knuse en rute og så videre.

Presiser at uansett hva barnet har gjort, er det aldri er barnets skyld om en voksen blir sint og slår, eller gjør andre vonde ting.

Refleksjonsspørsmål til bilde 4:

-Er det noen gang lov til å klype, slå, riste, sparke eller lugge et barn?

Hvis noen elever svarer ja, må lærer forklare at: *Nei, det er ikke lov uansett hvor sint man er, eller hva som var lov og vanlig da foreldrene selv var barn.*

-Hvorfor er det ikke lov å slå eller skade barn?

La elevene komme med egne forslag, lærer forklarer deretter at: *Det er ikke lov å slå eller skade barn fordi det kan skade barnet på forskjellige måter. Ikke bare fysisk der man får vondt, men også i tanker og følelser og hvordan en har det nå og senere i livet.*

SANG: Hode, skulder, kne og tå.

Til lærer: Denne sangen og bevegelsene blir en nødvendig pause i økta. Syng og gjør øvelsene sammen med elevene. Vi starter sakte. Så synger vi raskere og raskere.

Ny film, introduser filmen med å si: Nå skal vi lære om noe som heter seksuelle overgrep. Vi skal se en film sammen, den handler om kroppen og at du bestemmer over din kropp. Vi skal også lære om at det er noen ting voksne aldri har lov til å gjøre med barns kropp, for eksempel å leke med barns tiss. Dette kalles seksuelle overgrep. Dere skal lære om dette fordi det er viktig at barn vet hva det er og at det ikke er lov. De som opplever seksuelle overgrep, skal kunne si ifra til voksne slik at det skal stoppe. Dersom noen av dere har lyst til å fortelle om noe, kan vi snakke om dette senere, når vi er alene.

Film: NRK Super [«Kroppen er din»](#)
(varighet 3:32)

Refleksjonsspørsmål til bilde 1:

Hva betyr det at kroppen din er din?

La elevene komme med egne forslag, lærer kommer med forslag ved behov.

For eksempel:

Alle barn har rett til å bestemme over sin kropp!

Noen liker å klemme, andre liker det ikke, det er alltid lov til å si nei til en klem.

Din kropp er viktig og verdifull, og du bestemmer over din kropp.

Refleksjonsspørsmål til bilde 2:

Hva har voksne aldri lov til å gjøre med barn sine kropper?

La elevene komme med egne forslag, lærer legger til ved behov:

Voksne har aldri lov til å leke tissen-leker med barn eller putte ting inn i munnen, tissen, rompa, eller andre kroppsåpninger. Bare hvis barnet skal få hjelp til tannpuss, til vask, får medisiner, eller er hos legen eller tannlegen. Det er greit å være naken sammen, for eksempel i dusjen eller på badet.

	Refleksjon til bilde 3: Gode og vonde hemmeligheter Lærer forteller elevene om forskjellen på gode og vonde hemmeligheter: <i>I dag har vi snakket om to viktige og alvorlige temaer. Det er viktig at barn lærer om hva voksne ikke har lov til, og hva man kan gjøre hvis man opplever noe av det vi har snakket om i dag. Dersom noe er vondt eller vanskelig er det viktig å fortelle til en trygg voksen, selv om det er en hemmelighet. Noen hemmeligheter er gode, f.eks at vi har kjøpt en gave og skal overraske en som har bursdag. Vonde hemmeligheter er hemmeligheter som kan gjøre barnet trist og redd, kan gjøre vondt i magen, det kan være vanskelig å sove eller følge med på skolen. Slike hemmeligheter er det viktig å fortelle til en trygg voksen, uansett om man har fått beskjed om å holde det hemmelig.</i> Refleksjonsspørsmål til bilde 4: -Hvem kan barn snakke med om noe er vondt eller vanskelig? La elevene komme med egne forslag, lærer kommer med forslag ved behov. <i>For eksempel:</i> <i>Lærer, andre voksne som barna kjenner eller liker, som besteforeldre, trener, foreldrene til en venn. Helsesykepleier, miljøterapeuter eller sosiallærer (tilpass det som er riktig på din skole).</i> -Hva skal man gjøre dersom den voksne man forteller til, ikke hører eller hjelper til? La elevene komme med egne forslag, lærer kommer med forslag ved behov. <i>For eksempel:</i> <i>Si det en gang til eller si det til en ny voksen</i>	
Opplysning	Fortell om Alarmtelefonen 116 111 Gå inn på nettsiden og vis filmen om <u>Alarmtelefonen</u>: https://www.116111.no/barn Varighet: ca. 30 sek	Gi felles kunnskap om temaet

Lek	Blekksprutfar <i>Formål:</i> Bevegelse, kroppskontakt <i>Beskrivelse:</i> Et barn er blekksprutfar. Når blekksprutfar tar på en elev, blir eleven et blekksprutbarn som må sette seg ned der det blir tatt. Blekksprutbarna kan kun fange andre fra det stedet de sitter. Bare blekksprutfar kan løpe/gå fritt omkring. Denne leken egner seg aller best i gymsal eller ute. Tips: Området må være avgrenset dersom leken skal fungere.	Øve prososiale ferdigheter Erfare fellesskap og dele gode opplevelser Relasjonsbygging og vennskapsopplevelser
Oppsummering sammen	Vi setter oss i ringen og oppsummerer sammen. <i>Prosess:</i> Sende en ball e.l. rundt i ringen. Alle får ordet etter tur. Elevene sier en ting hver. Det er helt fint å si det samme som de andre, eller noe annet. Vi tar et spørsmål av gangen. Vi bytter spørsmål underveis, f. eks når 5-6 elever har svart. • Hva likte du i dag? • Hva lærte du? • Hvorfor er dette viktig? • Hva kan vi øve på?	Repetisjon Bevisstgjøring Avslutning og lukking av økta Vi lærer å lytte til hverandre og vente på tur Alle blir sett

Hva gjør jeg

VED MISTANKE OM VOLD OG SEKSUELLE OVERGREP MOT BARN?

- for deg som jobber med barn, er offentlig ansatt eller er nabo

SE

- Sår og blåmerker, gjerne flere steder på kroppen (se bilder i elektronisk veileder)
 - Brann- og stikkskader
 - Svimmelhet
 - Søvn og spiseforstyrrelser
 - Vondt i magen
 - Uro og irritabilitet
 - Depresjon
 - Uriagerende eller «pleasende» adferd
 - Reaksjoner ved berøring
 - Hyppige legebesøk og innleggelses på sykehus (med diffuse symptomer)
 - Familien motsetter seg innsyn i familien
 - Bruk av rusmidler
- Vær obs på "skjulte" budskap

SPØR

Prøv å spørre om hva som har skjedd, mens du samtidig ivaretar barnet.

Start gjerne med:

- «Jeg er bekymret» Beskriv det du ser:
- «Det virker som du ofte har vondt i magen»
- «Jeg ser at du har blåmerker på armen».

Fortsett med:

- «Dette gjelder kanskje ikke deg, men min erfaring er at mange som ikke har det så greit hjemme kan få sånne plager. Hva tenker du om det?»
- «Hvordan er det å være deg hjemme?»

Tips!

- Gjentatt det barnet sier.
- Still åpne spørsmål (ikke ledende)
- Bruk støtteord som «hmm...», «ja», «fortell», «fortell men»
- Spør gjerne flere ganger, si «Jeg er her og kom innom hvis du vil snakke med meg».
- Avtal et nytt møte med barnet.

HVA GJØR DU?

- > Informer leder om mistanken din
- > Observer, skriv ned hva som har skjedd, angi tid og sted

AV- KLAR

Et barn kan fortelle om hendelser hjemme litt plutselig, for eksempel i en samlingsstund, i frikvart osv. Inviter da barnet til samtale:

- «Da du sa det ... tidligere i dag, hva mente du da?»
- «Jeg har ikke vært der, fortell så godt du kan...»
- «Hva skjer videre da?»
- «Du har fortalt meg om...»

Utvis varsomhet og ikke spør for detaljert, det er politiet eller barnehusene som foretar avhør av barnet og ønsker være den første som spør barnet om detaljene. Få barnet til å fortelle åpent!

- Når barnet er ferdig med sin fortelling, bekreft det barnet har sagt, og tydeliggjør at det hun/han har sagt er viktig.
- Ikke lov barnet at du ikke skal si det til noen. Forklar at du må snakke med noen andre voksne om det barnet har fortalt, men at du skal fortelle når du gjør det, og hvem du snakker med.

HVA GJØR DU?

- > Noter ned det som barnet har fortalt, så ordrett som mulig. Dokumentasjon er viktig, skriv "mor sier...", "barnet forteller..."
- > Du kan drøfte saken anonymt med barnevern, krisesenter eller politi
- > Drøft gjerne den konkrete saken med leder og helsesøster, der dere sammen legger en plan over hvem som gjør hva, når (akutte tiltak, bekymringsmelding, henviser til hjelpeapparat).

Volden kan ha mange ansikter – den kan være fysisk, psykisk, seksuell, økonomisk eller omsorgssvikt. Følg intuisjonen din!

Vold og overgrep kan skje i alle familier, uavhengig av sosial bakgrunn. Prøv å se bak fasaden!

AVVERGEPLIKT:

Alle har en personlig plikt til å anmelde eller på annen måte avverge og hindre alvorlige forbrytelser.

AKUTT

Når du har grunn til å tro at et barn vil komme til å bli utsatt for vold, har du avvergeplikt.

- ved fysiske skader
- ved symptomer etter psykisk vold
- ved alvorlige trusler
- ved mistanke om seksuelle overgrep
- når barnet viser redsel for å gå hjem
- når barnet blir hentet av ruset foreldre
- ved mistanke om nært forestående eller gjennomført kjønnslemlestelse eller tvangsekteskap

> Politiet varsles umiddelbart.

Barnevernet / barnevernvakta

varsles samtidig.
NB! Ved mistanke om vold mot barn, skal IKKE foreldre kontaktes.

Ved synlige skader, ta gjerne bilder med egen telefon. Vurder om barnet skal til lege for å sikre bevis.

Din plikt er selve varslingen. Politiet vil etterforske og sørge for avhør ved barnehusene.

Vær oppmerksom på at faktorer som samlivsbrudd, arbeidsledighet, sykdom, trygd og rusmisbruk i familien kan bety økt risiko for alvorlig vold.

HANDLE

HVA GJØR DU VED MISTANKE OM AT ET BARN UTSETTES FOR VOLD?

> Bekymringsmelding sendes barnevernet

Den skal inneholde: Personalia, årsaken til bekymring – hva har du sett, hørt, observert, oppgi kontaktperson og hva som allerede er gjort.

Meldingen sendes i samarbeid med leder. Hvis leder motsier seg å signere, har du et selvstendig ansvar for å sende meldingen med din underskrift.

Barnevernet gir melderens tilbakemelding når melding er mottatt og undersøkelsen er avsluttet. Som venn eller nabo får du kun vite om meldingen er mottatt.

Husk!

Du skal kun melde fra om din bekymring. Det er barnevernet som undersøker saken og avgjør videre tiltak.

> Anonyme drøftinger

Er du usikker? Ring barnevernet for å drøfte saken anonymt.

HVIS SAKEN ER HENLAGT, MEN VOLDEN FORTSETTER?

> Ny melding til barnevernet.

Meld forholder på nytt til barnevernet, som i mellomtiden kan ha mottatt flere bekymringsmeldinger.

> Informasjon om hjelpetilbudene til hjemmet

Gi elever og foreldre informasjon om vold i nære relasjoner og hjelpetilbudene. Send med brosjyrer hjem eller del ut på foreldremøter. Mosseregionen har egen brosjyre med felles info om krisesenter, familievern, konfliktråd, sinnemestringskurs. (Krisesenteret har brosjyrer og undervisningsmateriel)

MELDEPLIKT:

Du har en selvstendig plikt til å melde til barnevernstjenesten ved mistanke om vold mot barn.

VIKTIGE TELEFONNUMRE

Barnevern, vakttelefon	Politiet	Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll
98901100	02800/112	47809050
Krisesenteret IØK	Statens Barnehus Moss	
69894569	45979800	
Helsestasjonen IØK	Alarmtelefonen barn og unge	
69702000	116 111	

